

###

Pii-xem kozuununda cuttun 2 tugaar medeezi

1936 cылдын 2 айнн songu ke-rylgenin pyrytkees, yndyrgeen zinde, tus kozuunnuu pygy ma-rylgenin pyrytkees, yndyrgeen topcu tyny polza:

Maldarnың attary	Cut-pile elgen	Aary-pile elgen	Pory signet	Eske csh-dagan-pile elgen	Azvalda turar	Connun par signet (puntep-te)
Uluq inek	13	9	20	38	8923	—
Xunan inek	21	14	40	54	490	—
Moldurga	24	71	7	13	2756	—
Xoj, eşky	77	47	65	109	8622	—
Anaj, xuragan	171	43	1	3	2946	—
Cыгы	2	2	67	11	869	—
Родва	1	1	8	1	43	—
Sargaa	1	—	12	1	41	—
Tyny	310	187	220	221	19.690	42.781

Po sannardan көрге, myn 2 айнн мурнуку кеziinde cut-pile elgen maldыñ саны 443 турган, po medeede 310 polgan tur. Onu polza, cuttun ынар сымсар турар tep okta polbas, cut-pile temissiz tugajynda nam, cazahtыñ салган айттыкынар арат хейнун талазында pilip ap, азырлар ыдар турар polgas kizi pyry podunun malыñ cudadp ulyrves tees kicceel sana-lyñ тызтыкань ol tur.

Paza murnukku medeeden көрге, tus kozuunnuu arattary-lyñ азыр турган malы 17000, oon istinden 7635 paas maldы yzyp odarlatkan polza-taa, am po medee-pile uk азыр турган maldыñ саны кызылдан турзук, хары 2690 paas mal nemeşken turar. Ol tugajynda connun mal азырар kyzyn piliri cugula.

Po 3 айнн 1-nin хуныге cedir arattaryñ xolunda турган polgas kozuun cagьrға cerinde arkan 20 şaa toon sigen, kattyşkas 772.448 kil. sigen par turgan. Myn arattaryñ азыр турар malы 19.690 paas. Oon istinde cag anaj, xuragan 2.946 paas polur teleede, ortumaa-pile podaarga, 1 xyn 1 mal, 6 kil. sigen ciir tur. Ol pygy азырalda турар maldar, 1 xyn-ne

118.140 kil. sigen ciir. Ынаар-га ol maldaryñ po sigen-pile kaaş xyn азырарлы теер polza, 7-le хунын хуныгени alamzar.

Kozuun tep cerinden xamaaty sumular-ce mal хуныгенин тара-дыр cedirer азыр парк-ла тоостур турар. Arat хейнун азырар malыñ ас-cuttun азырлыга алы-рас tugajynda nam, cazahtыñ айттыкынар кыысседир tugajynda, cernin кырында хар-pile teernin адаанда puluttu көрүр olurar xerek ebes tep cybeni arat ty-men pottary-pile pilir teleede, connun idepkejliq kyzynge ide-geer coruk cugula.

Po cuttun азыр-pile temis-siz cugula азырлысть ерегеj хейнун кырыга idegees, olurar xerek ebes, ылыгыja sumu, pelykternin komis targarar pol-gas arvan targarar, хей niitti-nin idepkej kyzyn kodyryp, xe-rek кырыга potuq азыр кыыс-sedip, malsnar paasyn kamga-lar tugajynda corudup turar cugula хемceqlerineñ cer-le koşkatpanar. Oon кырыга corut-sa coguur arga хемceqlerineñ cer-cuttun pajdalыга таарыстыр, ылыгы sagas salынар tep tapkyr najttadyñ.

Cutka udur surgakcылар coraan Tancaj.

Урвынде nam kezigynnerinin malы 6zyp tur

Uluq-xem kozuunnuu Urvyn sumuzunda namnyñ 17 tugaar uyrnyñ pygy kezigynnerinin malы csh kelgen tudum 6zyp tur-arыñ 36 cылдын 2 айнн 25-ke cedir turganыñ manaa san-pile көргызерге:

Mal adы	34 c.	35 c.	36 c.
Cыгы	208	215	239
Inek	238	240	242
Xoj	903	1018	1036
Өşky	1715	2120	2120
Kattyşas	3053	3391	3627

Moон-pile kadы, malыñ ce-mi polgas cыdar, turar oran su-run paza-la cы pyry nemej kы-lyp ap turar.

Am pistin kol sorulгавыs pol-za, am par turar 3627 paas malы-lyñ cagьs paasly-taa xorat-pajyn, cut-pile polgas eske cyyl 6lymnerden erestiq kamgalaar cugula polur tur.

Uyr sekreteri Kөk-kыs.

Idepkejliq uyr sekreteri

Kaa-xem kozuunnuu Pyren sumuzunda namnyñ 4 tugaar uyrnyñ sekreteri eş Sancat pol-za, podunga onaaşkan азыр koncuq idepkejliq азыр турар, Cyl teerge, podunun хунында азыр 5-6 хонукта кылыр kaaş, oon хей niittin азыр кылыр, arvan pelykterni kezip corup turgas, kultur massa-lyq азыр yrgyly corudup turar. Paza aal pelykterni kezip corup turgas talay-pile хар ezerin podu-pile ajttyp perip corup turar.

Ылыгыjаdа am yjede cuttun азырлы uluq turar cybe teleede, eş Sancatlyñ cutka udur temis-sel corudup turar koncuq ы-нарлыq polgas podunun хамык kyzyn ol-ce салыр турар todar-gaj tur.

P. CIMBII.

Kara-xelde cuttun pajdalы

Рарыñ хемcик kozuunnuu Ka-ra-xel sumuzunun tebiskeer cur-tunda харыñ хемcece iji ajga cedir ындыq-la uluq ebes, ындыq polza-taa, sook ulgadyp, yrgylycыrannar хадыр, cыварлар тур-ar, moon хараазы-pile 4475 paas mal шуут азырalda kirgen, cut-pile 319 paas mal elgen turar.

Arattaryñ am xolunda par tur-ar mal cemisteri: sula 102 puut, sigen 5795 puut, savan 118 puut, kattyşkas 6015 puut cemistiq. Kozuundan 7 toon xire sula tuzalaan.

Мыңcагаш, sumuda cut kom-istar, kozuundan pergen tuzal amcыñ cepTyu-pile азырладыр, maldы cutka 6lyrves tugajynda arga хемceqlerineñ corudup, ылыгыjа pьdaan maldaryñ em-pile emnep turar.

Tamva-tarzaa.

Хаак-pile сырып тургас 3-ty 6lyrды

Tozu kozuunnuu Systoq-xem sumuzunun 56 tugaar arvanar pottaryñ кылы kyzu-pile ы-рeryny хын ulaşтыр хаак-pile сырып тургас 6lyrды.

Po xoralыq tajыnnar moon murnunda cook kabyda турган arattaryñ malы e een xoradыр турган kulugurlar ijik, koncuq-la tartыq poldu-am.

Moон songaar pory-pile tem-isseldi cer-le koşkatpaalyнар. Cabyşta sadыq eregel. CAT.

Japonnун tajыnzыrak idegetterinin xaldaaşkынь

Japonnун imperialismi polza, 1931 cылда caa jozuzunun şeri-q kyzu-pile Mancыñ ezelep алгаш, myñ Mancыda tajыnnыñ суurun peletker turumcyp алгаш, сөөлgy yjezinde Japon polza, xoran cip-ken ыт 6lyp cadaaş coogunda cыtkan ыjaş таş ызырp tizin сыр турган ыşkas, харыñ pisin ада-выs polur Uluq Sovet Ebilelinin polgas ха-тумавыs polur Mool arat respubliktyñ кызыгаарларыñ ce şooqap turar tur.

SSRE-nin кызыгаарыга xaldap турган polza, po cылдын 1 айнн 29 30-de polgas 2 айнн 1-nin хунынде Japon-mancыñ ele-en хей şeriqleri SSRE-nin cөөн кызыгаарыñ iştinге kirip kelгeş, ana-la кызыгаарыñ харагалар cыtkan SSRE-nin кызыгаар şeriqlerinege xaldap, poolaaşkынь азыtkannar.

Кызыгаарыñ кылы şeriqleri xaldap kelgen Japon-mancыñ şeriqlerinden tьkka хей ewees-taa polza, ылыгы харыñ perip co-rutkan. Myn кызыгаарга polgan poolaazyşkyrға кылы şeriqler-den 1 kizi elgen, 7 kizi palay-langan, Japon-mancыñ şeriqlerinden 10 japon şeriq, 10 man-cы şeriq elgen, 2 japon şeriq, 2 mancы şeriq palaylangan pol-gan.

Mool arat respubliktyñ кызыгаарыга kaaş kattap cөgeel-ep, кызыгаарыñ kamgalap cыtkan Mooldun şeriqlerine kandыq-taa cылдagaan cokka tyne хуныdys keep poolap, uzur tyzok aazy-lap турганыñ moon murnunda pistin tьba solunnaryñsta todar-gaj parlap yndyrғыleen polgaj. Japon-mancыñ şeriqlerinin erge tutkannar polza, „Mooldun кызыгаарыга Japon-mancыñ şeriqleri xaldavaan, харыñ Mooldun şeriqleri mancы kыrynenin кызыгаарыга хaldap turan“ tep, me-ge ховун taradыр, uzur tyrym cок aazy-lap turarlar.

Japonnун ol mege ховун, ol-арыñ tuzalakcыларындан 6ske kыm-taa polza, ылыгыkpas polgas po tugajynda burzuas parlagalыr-

taa polza, Japon-mancыñ şeriqleri Mool arat respubliktyñ кызыгаарыñ-ce xaldap turar tep pizip turar, moon parымdaaş polza, Evrop tipte Cexoslovak tep burzuas kыrynenin parlagazыñ pizip turar polza, „Mool arat respublik polza, Japon-pile caza-lykyp turar tep cybeni kыm-taz ылыгыkpas polgas харыñ Mo-ol arat respublik polza, ep-tajыñ coruktu tudup turar“ tep pizip turar.

Po polza, japonnун ol хор megezin burzuas parlagalar pezin ылыгыkrajыñ, Mool arat respubliktyñ tajыñ pajdalы tudup turarыñ ылыгыdыр turar tur.

Songu Kьdattыñ mozularыñ ezelep, MAR-nyñ ындында Kьdattыñ хamaattyş iştikki Mooldu ezelep ap, харыñ pygy Kьdattы ezeleerine-ce uqlanыр corup turar. Kьdattыñ mozularы cyge ezeletti-rip turarы? харыñ polza, Kьd-at ulustun tuskaj turarыñ pol-gas Kьdat connun xostuq curt-taыñnyñ хуныгенин азырлы polur —gomindannыq kezee paaslaaş, olarnыñ ak cанcынар polza, Jap-onnун cаacыa-ыñnyñ murnunga tiskek pazыр olurup perip turgas, Kьdat ulustun tuskaj turarыñ yr-ep turarы ol tur.

Oon agьda Japonnун ezelek-cilerinege udur Kьdattыñ surguul-daryñnyñ хөdelgeeninge kirişken-nerni şeriq kyzu-pile poolap tar-adыр, tudup pazыnnar turarlar.

Sovet Ebileli polgas Mooldun кызыгаарлы polza, gomindannыq Kьdattыñ mozularыñ eze ep tura-ry-teq ebes polgas ol кызыгаар-ларыñ kamgalap turar şeriqler pol-za, potaryñnyñ tutkan erge-şele-ezin taştykкынь xaldaaşkыньd-an kamgalap, iştikkinin kontre-volustuq idegetterinege харыñ perip turar polgas moon songaar-taa kamgalap şьdaar.

Sovet Ebileli polgas Mool arat respubliktyñ хей ty-men conu po-lza, pottaryñnyñ кылы şeriqlerine ge tuzalazyр, curttun kamgalazy-rynga kazañ-taa pelen.

Xөbenmej.

Marttyñ 8 tavaryştyr teere ancy xereezen-nerni şaңnaanы

Tozu kozuunnuu arat хereezen-nerinden 35-36 cылдын аңыы азылыга idepkejliq kirzip, koop-tun 4 tugaar kvartalnyñ 6lyk planыñ eresiq kыyssedışkenin хereezenerininекki хуны—Mart-tyñ 8 tavaryştyr 5 хereezenni şaңnaanы polza:

1. Ham-sыra sumuzu eş Tolgar—50 tiin, 1 kiş 6lyrgeinin teere ancyga sanaaş, 35 akşanyñ хereezen pir kostym, 3 metir cыcыb, kattyşkas 47 akşanyñ paraanы-pile şaңnaan.

2. Uluq-taq sumuzu eş Ky-venek—140 tiin 6lyrgeinin teere ancyga sanaaş, 35 akşanyñ хereezen pir kostym, pir kылыñ

хөjlen, kattyşkas 44 akşanyñ pa-raanы-pile şaңnaan.

3. Uluq-taq sumuzu Tolgajyñ—96 tiin 6lyrgeinin teere an-cыga sanaaş, 35 akşanyñ хereezen kostym-pile şaңnaan.

4. Ham-sыra sumuzu Sukkulaj—60 tiin 6lyrgeinin teere ancyga sanaaş, 9 akşanyñ хereezen kылыñ хөjlen, 4 metir cыcыb-pile kattaj 25 akşanyñ paraanы-pile şaңnaan.

5. Ham-sыra sumuzu Artıaj—47 tiin 6lyrgeininge 19 akşanyñ paraanы-pile şaңnaan. Ysynde хereezen eşternin ylegerin eske eştir paza edereri cugula tur.

Tozuda kozkoop targazы Puccukaj.

65 solunubus am-taa kelbeen

Kara-peldir alдын uurgajыñnyñ азылыñ, алван хаарлары, 35 cыл-дын 11—12 аjar yjezinde, 36 cылдын „Şыñ“ solunu—38, „Are-ve şынь“—26, kattyşkas 67 ca-гыlga cagaan.

Po arazыnda 1—2 ajlarda cyk-le алван ceriniñ cagaan 4 solunu kelgen poordan paşka, 6skeleri swaq cок pargan.

Po solunnaryñ kajnaar par-gan uq-şin coguur cerinden is-tep көгeş, Kara-peldir alдын uurgajыñ solun-pile хандырза aar tep kulak салыр olur-men.

Kara-peldir.

Eş Lyndyptyñ тьвызы-ынь camдызыñ тыптым

P/c. 2 айнн 15 хунынде yngen № 15 (516) „Şыñ“ solunda Eş Lyndyptyñ ыkan тьвызыñ тыр харыла-рым polza:

Kedeer kaarga tonmas edim, kezip ciirge tenmes edim, teeni—cаныñ tur. Argada ak paaslyq aşak olur, teeni—arga iştinde teş tur.

Алдыñnyñ алдым, Aptarazыñ kaqдым, teeni—cilliñ uşup ciir-ken seş tur.

MARTTAŞ. REDAKSьDAN: eş Marttaş, po ysynde ыş тьвызыñ тыпкан tur-sle. Oon 6ske yzyn тырpaan tur-sle.

Ergi-parlyk sumuzu cutka pir-taa mal алыспайн тур

Рарыñ-xemcик kozuunnuu Ergi-parlyk sumuzunun arat conu polgas алван хаакcыларыñnyñ idep-kejliq seremcile-i-pile amga cedir cutka pir-taa mal алыспайн турар-pile 13 sumunун хыр ек-kizinge sanattынар turar tur.

Moон хereecizi, ol sumunун arat connun sigen, savanы pol-gas sula taraazy am-taa olcaan, харыñ coogunda sumularыñ arat-тыр ol sumudan eleen sigen, sula polgas savan cyuylыñ satcыр, ceqз p, malыñ paza eleen argas-sap turar tur.

Po sumunун amga cedir mьndыq turarыñnyñ cылdaagыñ cydel-tize: pir talazыnda, ol sumunун алван хаакcылар kysten тура-la cut poluru cajлаş cок tep cybeni seremcilep pilip, aal 6regezin таарыстыр хондурup, 6dek-kыştаан polgas 6dar-pelciirin ыjak тары-тыганында, iji talazыnda, arat

connun orttuzunga massa tajы-лыlyq азыр corutkаныñnyñ хараа-зы-pile mьndыq turar.

Өске sumular kandыq polganыñ teerge: Kөp-sөek, Askы-parlyk, oon-taa 6ske sumular, kyzyn cer karadan egilep, хамык semis, malыñ азырар, sigen sulazыñ tep-cajыр karpkan polgaj.

Po tugajynda kozuun cagьrға cerinden хамык sumularыñ cagьrға cerlerine polgas arat conga cyu tep cagыр surgap turzук? Харыñ Ergi-parlyk sumu-zunun targazы eş Telgernin kulaa talayыр kizi polgas, kozuun cagьrға ceriniñ хамык ajttыb-кыньñ cagьs ol targa kыyssedip cыдыр kыlgan tur. Moон songaar paas udur seremcilep tep cybeni cer-le uttup polbas eştir.

PXK Nam komitedinin

targazы PADAN-OOL.

2 айнн 6өredilge tynneli

Tees-xem kozuunnuu Tees sumuzunga 2 aj xire 4 kezек pel-yk cerge турган likpuntu surguulunga 56 kizinin 6өrengen tyn-nelin manaa көргызерге polza:

Tөreen-тыlga	San-podalгaa	Ulus-teree
Ekki—9	8	3
Orttumak—18	13	11
Adak—18	12	12
Pilayes—11	23	30

Po ystynde sannardan көerge,

myn cygeer cedilşkirniq poop turar, uk likpuntuñ 35 cылдын 11 айнн 16 хунындан egeleeş 36 cылдын 1 айнн 24 хуныге cedir 6өrengeniniñ tynneli poop turar.

Myn surguuldun iştinde er ki-zi—31, хereezen kizi—25, nam kezigyny—3, areve kezigyny—4, 49 kizi arattar, po coldak хu-ussaаныñ iştinde екki 6өrenip erken tep sanap polur.

Paşka S. Pajьstan.

K A R G Ъ C O R A A N Ы М

Саагај атт хей хылееткен

Самдык нам кезигыннеринге азыл таагыр каага, бир азылга томужлар каага, хылееттинген азыл еки корутпас, тергилекци кезигыннери поттар аразында азылн ылеиз алган ползатаа, ооу саазын кында poor тур.

—Умунд секретеринге сонуп каан еш Молдурга сааныста олур. Умунд танзы-хараазын, хамык токтаал, пыр-ыткелдерин полгаш намнын пыгы азыл-агылн ергеелер кизи-ле полгај. Ол хамык улук хараысалгалык азылдар-нын санызын-таа кылас,—сала хынды* полган, хуралга-таа соолук келес, умунд азылн-таа тазалашпас —мандык кизи турган-по, теп, тара-вас, ол кизини пургај ын ынанын намдарлар олур.

Сут-кураангај тоовас, нам кезиг-ыннеринин, арат массанын ортузунга азыл кылас, харн 5-6 хонукта аннар согуур, анаа тажын сиртејген, кизи суве айттырга тоовас, кизиден суве-таа айттырмас, «мен хамык сувени пилр-мен» teen суве ыска, ырды перген олурар кизт полду. Бндык кизе уур секретери теп саагај атт суве хылеетир суве ирги? Ол атт тызгыре, еске еки естери сонуп алр полза, азыл екиизир поордан кадына, пак-сырвас poor-он.

«Сала хындылер»

РТО, ОКТЕ-нин телеелери, подун-ун азылн корудуп турар саныс-таа кок, пазала «сала хындылер» поор алган олурар poor тур. Арат кон ол еки туралык организастарыга тура кок-пе теерге, кок, бндык евес, кон-суц туралар турар тур. Саанда-ла узар-хеме tudar тееш еш Сылдымнын ад-ын салдырган пиллери билеттерин ыс-завы-шаан согуурун подар кеерге, араттар ол организастарга туралык тур. Сук-ле оланын ол туралык сеткилин нам, аравенин организастар еки ел-елдеп ыдаванн турар тур.

Хана солуну

—Хана солунунун ергелекци еш Сам-вууну парр солундан ундырып кер тееш, ыссыр корудуптур—теп, тара-вас ына теп олур.

—Ол кизи саакаан суве пиллр ирги-пе?—теериске:

—Кажн-ам. 1935 сыда-ла пизир каан material пар, ону ундыры кизи—теп, олур:

Саа сыды солун сувелери кок евес, хыле ерте перген сувелер ундыры теп подар турар, консуц-ла улус тур-ам. Хана солунун кандык жанылык ундыры, оон сугулаз цил теп суве-ни тажылырлар пердидис. Пистин санал-ысты амтыр хылеер алды. Ам пот-тандыр-ла poor-он!

Тызметсивес!

Намнын кезигынныге 1935 сыдын истинде 2-ле кизи кирир алган.

—Ам каас кизи, килер-ле poor,—теп, тарагугаал олурда:

Суму тарагы еш Падарсы олургаз: —Тем кымтыр намга килер тееш ергыудел кириген суве, оон peer ај сыгады—теп, сезик кок цугаалар олурду.

Пир евес арат-намга килер тееш, тергилекци кезигынныге ергыудел-ин перир каага, анаа 1-2 ај полур, оон соонда уур тарагы хурал ман-аа 1-2 ај полур, козуун комитеди-пиле уур аразынга 2 ај полур полза, «суп-таа консуц ыр суве poor, сер-ле кизини кирир алр суве ирги-пе, килер, килеризин роуун тынаткан полза» теп, намга килерин кызееннер ангалар тур-газ, подунд туралык сеткилин салытар полгај. Бндык меди, араттарн нег-елдезин турген кыссыдир первес, тыз-метсир перген олурар корукту соксат-ка, алр, алвазын ергыудел кириген кизе тары-тары тындадыр турза согуур poor.

Ук сумунун пайдальн ар кеерге, намнын ууру агај кошкар киле корду. Суве бндык теерге, козуундан пар-ган сургаксылр улук-ла тизе суму-нун тарагы-пиле тушка, уур тара-зынга цетрејин кана шаар кеер тур-ган тур. Сумунун албан улунунун самдык полган хуралдарын уур тар-газы тындааан poor тур.

Бндык-бндык суылдеринн сыдага-ан-пиле, нам ууру сумунун истинге сугула санаттыр, роитарынн кезиг-ыннерин тамыр тургаз, сумунун хам-ык азылн-таа подунун ын медерели-пиле хань подальдык кизир турар суулу кошкар.

По корукту ынзыдар суыл полза,

ук сумуда консуц сут-кураангај по-ор турда, перге-перга серлерге кези-гыннеринн кызын тургузуп алгаз, ол азыл-пиле хырези азыл пастар кор-удар полгаз ол азылга удур коруд-уп турар аргаларын уур тарагы пил-ген турар узурлуц. Бндык-бндык суыл-ди кок полду.

Нам уырлери суму сагыргазынн азылн-таа хол киле первејин, оланын кылы азылн солур первејин, подунд тарагы-пиле сумунун истинде хамык азыл-агылн, культурун, политикын, хамык-ла корудулгаларын пилр, поттар-ынн кезигыннерин, еки туралык ма-салак организастарн тамыр тургаз, подунд халдавын сумунун хамык курталгазынга халдадыр, нам, казак-тын айткань жоугаар кыссыдир корудар узурлуц теп, тажылырлар пер-дидис.

—Мон сонгаар слерин по сагы-ынамын пыруны пиле кыссыдир-мен—теп, Тастај тарагы хылеер алды. Ам парр кер полза, подунд азылн саа жаны-пиле корудуп тур poor-он.

Ааттангаз, Occur суога келген

Ол хын тарагыстын аалыга хон-мајын, подувустун планнар алган оруу-вус-пиле коруптавус.

—Тын орајтай перген тур, по аал-га хонур алыл тарагалар,—теп, Тастај ына теј тур.

—Писти едерип корааш, пазала саа-саа сувелер тынар алр тееш кораан, «та-с» er tur теп, подар коруп олур-пис.

—Саа. харн хонур-ла алгај-пис,—тееш, ТАР-нын 8 тугаар Улуц хура-лынн телеезинге корааш еш Occur-ун өөнге хондувус. Еш Occur cut ком-изынн пиреэзи кизи полду.

Occur-ун кадь турар аалдарынн маынн пайдальн агај пагај, ији са-гыс хорамса пазала пар полду. Еш Occur annar корааш, саа-ла келген. 6 хонукта корааш өлырген сувези кок, хей-ле шац ерттир каан полду.

—Cut-пиле темисеэир комис кизи цуну кылдын аскаж?—теп, тораан-на айттыр салдывус:

—Cut комиз-сен теп, сурац ын-ген поордан кадына, менеэ суму тарагы суве сагываан,—теп, олур.

Ол цуну айттыр тур теер полза, сумунун азылнн тодаргај евезин пазала темдегилер турар ол тур теп под-ааш, мон сонгаар еки азылданар, кылы сувенир по теп айттыр peer-иске, «харн азылдаајын» теп олурар калды.

—8 тугаар Улуц хуралга кордун, оон сапыр келге, каас удаа илетел кылыр, ол токтаалды кыссыдир тарагы-пиле цуну кылды,—теп, айттырдывус: —«Cok, ауве-таа кылдым. Кел-ген ији сагыс араттарга кылылн магальдык разыннарын, сысааннарын, азыр турганмын цугаалдым-на,—» тиди.

—Ол тугајын цугаалар турганн консуц еки-ле тур. Бндык полза-таа, слер телеэ кизи, арган сапынга илетел кылыр, подунд пастар алгаз, мал азыгаар, сизен кеер тарагы-пиле арат массаны евиледеер узурлуц турган слер,—теериске:

—Суму сери бндык суве-таа цуга-алавас полду,—теп каас, консуц сөспынур олурду. По коруктан пазала сумунун tuduu азыл илеттинир тур-ар ол тур теп подар олурдувус. По-даашкын-таа кок—сумунун tuduu азы-лы иле тур.

Occur-ун аалыга пазала аал-пелы-тын хуралн кылас, 15 хиле кизиге турнуку-ла илетелис кылыр перди-вис. Пазала пизик пелгым тургу-каш, еш Occur-ун пащкы кылыр ка-дывус.

Occur суогадан ааттанган

Ол аалга ына - мансар тургаз, 2 ајнын 5 хындыне Кеге-таваа теп араттар агај тееш коруптавус.

2 ајнын 5 хындыне

Occur-ун аалындан ерте ааттан-ыр планнар алган улус-пис. План-ыс пусту перген. Суве теерге, ол тыне улук шуурган полган полгаз ол аалды ааттарн Моол сиртинун кы-ыгаарн-се суве перген. Хыннун пай-далн кеергыске, 12 шак цедер-генде ааттандывус.

Каргын куду паткаш, 15 километр хиле коруп олургаз, Кеге-таваа теп ар-це, пелди одуртур corttur ундыаы. 1-2 шак хиле корааш, цогум Кеге-таваанын оруу-пиле агај теериске, улавыстын аај бндык евес арат-ган. Coldak-орукта Нассыктын аал-ын аат мунар аратган. «Се кан-саар, бндык-ла ынаан» тееш, corttur олур-пис.

Coldak-орук теп ојну еры corttur олур-пис. Мунушта 200 азыц хой ооттар cor. Оон бндында 20-30 хиле

сарлык cor. «Саа, еш Нассыктын аал-удавас poor» теп, поданыр corttur олур-пис.

Кадарлар кораан

Тагнын пир таразын-се кеергыске, парва цуктеп алган, мандыр tudup алган аскаж ијни еры пазыр олур.

—Писти едерип корааш еш Occur:

—Маа-кел маа—кел теп, хол пул-га-арга, кезек керп тургаз, тораан-на еер пады келди. 5-6 минут полгаз-ла, еш Нассыктын өөнге цедир келдидис.

Соонда айттыр кеергыске, еш Нассык харн мандыр-пиле тирттыр падыр алгаз, кадар цулуп сизеннеп кораан суве иргин.

Ерткен шаан улук тынр цугаалар олур

Еш Нассык револус мунунда кон-суц ядаммык, улук теерге-ле 10-20 пааш мандык кораан кизи тур. Револус мунунда-таа полгаз оон соонда-таа кадајын арааш, ону ламаларга, хам-нарга екирттир тееш, хамык тыркан кошкулуну, пезин адак сеөлынде өг-өрегемни олур палаар алгаз пар-ган. Консуц хортак сеткидиц, «Иди тараа» теп моол хаматтыз лама, араттарн ам пезин цулуп цип турар кулугур полгај-аан,—теп, подунун ерткен шаан улук тынр цугаалар ол-урду.

Оон уластыр-ла:

—Ламалар хамнар, ыптепкен соон-да, олалар турам кок аратган. Ам нам, сааамнын пастагаз-пиле мал-ыннн паазы: хой, ешкы 200 бракта азыц, сер-ле 300 хиле пар, албан-таа ерттир ыдаар-мен,—теп, консуц өө-ур цугаалар олурду.

—Мунунда Парлыктын паазынга курттар турган-мен, ол церин харь улук саар поорга, 1935 сыда по сер-ге кеер казаа tudup алган-мен. Ол церин ооду сарык кидис-пиле төмеј, малм консуц еки, сагыс таа хор-амса кок полду: По серлерге кыс-таглар tudar полза, каас-таа аал ыд-аар, ыржеј ооттуц сер суве. По кыс-таамга сизен кезип пееткеп алган кизи-мен. Оомну согуналар корааш улус изиц кызын маынга цидиттир каар тур,—теп, каттар цугаалар ол-урду.

Улустун сизенин одарладыр кааплар, ескенин хөрегизин подунун хөрег-из-тец аазылар самсцдаар корук-пиле ерес хырези полза согуур. Ко-зуун, суму сагыргаларь ол тарагы-пиле подунун азылн тынзыдар полза еки теп подадывус.

Еш Нассык ерткен цылы подунун кошкар, хуназын пыруны-пиле ызыр ал-газ, самдык араттар ыскаш сагыс а-аа амтыр олурар перген евес, хар-ын сапында аалдарын пагај-согој азыма сувелерин садыр алгаз, елекке хой хураганнадырн соксадыр алган кизи тур.

Еш Нассык намнын, корзаанын кез-игынн полгаз ол серлерге подунун хылеегезин озал цокка кыссыдир турар. Орук аразында олурар полза-таа, албанн пазала озал цокка ерттир тур-ар, сер-ле ылегерлиц аскаж корду.

Ол аалга хонур, нам, казактын сеөлыг ыјде перген токтаалдарн тажылырлар пердидис.

Пурладыр-ла олур-пис

Ерттенде ол аскаж ааттарн ал-газ, Парлыктын паазы-пиле аскаж, пур-ладыр падыр олур-пис. По Парлык теп хемнин унун куду падыр, ынај-peer керп кеергыске, ол церин одар-пелцири еки, малынн пайдальн сер-ле цудаас хиле корду.

Еш Нассыктын аалындан ынгеш, 4-5 шак цедер пердидис.

—Ам удавас аалдар пар poor-он, мен-таа по хын тагы азыр кана перир ыдаар poor-мен,—теп, еш Нассык цугаалар cor.

Пилли-ле корааш, Улуц-карак теп аскажтын аалынга цедир келдидис.

Саа кезыр келген, малынн каза-азын сылылар тур. Кызыр ерин аннар, агај кезип корааш саа цедир келген—ајазынга кансаар-таа аа-кок улук хы-лыс атына перген сыкань, саа-ла парр екелге, өөнге килр, сынныр олурда, цедир келдидис. Екелген хы-лызы език-аскында өөбеје перген сыдар.

Улуц-карактын цугаазы

—Ам пир тугаар сааавыска кезыр келгенис по, маааа 1 ај хиле тур-газ, 2 тугаарынга парр, по церин одарынга малынн торуктур, ан-мен-ини еединге подувус tudup ескен полгаз орук-аскыга турар полгаз ал-

бан херекти пазала ыргылы ерттир тур-ар кизи-мен,—теп, Улуц-карак аскаж, пис шаллар олурубуста цугаалар олур.

Тастыртан:

—Кандык ааттар tudar-пис,—теп, ыт келди.

—Шиле аскаж, хврен пені,—теп, ас-шак харылааш, пазала пистин-пиле цугаалар олурар перди.

—По шацда параан мунаар евес, хорум-пиле төмеј тур. Кызын тара-ганнар корааш, 30-40 суве өлырге, елеен хей шал садыр алган-мен, оон араттар ол-ла ынаан,—теп, цык кы-ында 6 хиле, ынаа алдында 2 хиле кы-зыр каан шаларн магадар цугаа-лар олур.

«Ургылыц полгај-аан»

Шаллар тирттыр алгаз, ааттарынн мун-уп алгаз, corttur олурубуста, улаа-сывыс ол аскажтын кыдеэи суве. Пис-ти ол мунгај коруп олурда, елеен пол-ганда соондан цедир келдидис.

«Ускажыр ал» тееш, аскажыска ыс-карп алгаз, corttur олур-пис.

Кадарлыц слер-п?—теп, айттырдывус: —Амдыкк кек тоннуц, пилли уруц-луц уруц ол ынаан,—теп, агај кат-тырмзар цугаалар cor.

—Кезигын сен пе?—теп, ерегеј айттыр салдывус:

—Cok, кадајым кезигын-не.

—Кадајын хуралга парр турар-пе?—

Ургылыц полгај-аан,—теп, амтыр цугаалар олур.

—Кадајын хуралга паарга азынар сен-пе?

—Кажн азынар-мен, кезигын киз-и подунун хуралынга паар-ла полгај, оон соонда келге, пске суве цугаалар peer полгај,—теерге:

—Бндык бндык теп, еш Падан-оол цугаалады.

—Мен кадајымдан пизик пазала өө-енир турар кизи-мен—теп, тагы цугаалар.

—Кадајын сені аскаж тур-аа, ол кизини өлтнур өөрензе согуур, ала аскаж!

—Харн, бндык-бндык.

Нам, казактын асылык хавыжааы по цугаа-пиле пазала херечиленир турар ол тур.

Сут таньвас

Ол аалдан ааттангаз, пазала пир аал-га келге, ааттарынн солуп алгаз, Сагыс сумунунн тарагынын хазы еш Тостай-оолдун аалынга цедир кел-дидис.

Ол аалга цем кыла тирткаш, цил тир-тыр алгаз, ол цемнин аразында мал-дын пайдальн айттыр кеергыске:

—Малынн хыр, cut таньвас улус-пис,—тиди.

—Кошкар, хунаар ыспен слер-пе?

—Cok, ыскен-не-пис, бндык пол-за-таа, пагај куза сыдыр калгаз ын-цанган тур,—теп, 20 хиле хураган кылы-се керп олур.

Мон сонгаар пагај-таа полза, хи-реэинде ырелиц суве полган телееде, аартывас кылдыр цугаалазыр алган-пис.

Тостай-оол теп аскаж-пиле цугаа-лазыр, пизик пилр, пилезин айттырдывус. Ол ији өөнын истинде 4 хиле кизи пизик-тиц полду. Еш Тостай-оол поду ТАР-нын 8 тугаар Улуц хуралынн токтаа-лын 1 минутта 59 сесты, ысрап теп Тостай оолдун кадзы партизанныга консуц тазалар турган еш Тенгыр оолу 79 сесты номцуду, оон-таа ес-келери 28-30 хилени номцуур полдидис.

—Солун цагаан слер-пе?

—Цагаан-пис,—тееш, еш Тостай-оол поттарынн солуннарын кергызе-ле перди.

—Солун номцууру ат-кок кизи пол-гај-аан,—теп, Тостай-оолду пир кизи ынаа тиди.

Культур таразын ар кеерге, ол аал-дар-пиле төмеј серлер кај кеөје. Культур револуцу арат конун истин-це цугаа кок киргенин херечилер турар ол тур.

Огај полза-таа, ааттарынн мунур алгаз, corttur-ла олур-пис. Карангылај peerге, ај унур келди. Ајдын тыне хаман-пе тееш, corttur падыр-ла олур-пис.

Хажыран хураганн

Corttur олурубуста орук ији сагы-ды. Ам кансаар тееш, пелдеј перген орук-пиле corttur олур-пис. Шак 10 ас-кан, консуц карангылај перген тур-ду. Тынаарыска хураган-на едер. «Кандык аајлыц суве poor» теп ро-дааш, аадывыс тирткаш турар алыс-ыс-ка, тындај сапыста хаяа паарында хураганныц хой тур.

Ам кансаар, консуц-ла хомудар тургаз, аалдарынн ыраан кајгааш, ху-раганн емзир кааш, 2 кулаан сыды tudup кааш, консуц-ла сагыс совар падыртывус.

—Малн cutтан еки азыр тееш, консуц-ла хырези турар араттарнн аразында, малн хажгаараас, када-ын организаставас, хойун ончалар ке-рбестер пазала пар тур. Бндылар-пиле ерестиц хырези полза согуур—теп, ыстынде цизекти парымдалааш, цугаа-лазыр кордувус.

Тынеккинн 12 шак

Тынеккинн 12 шакка цедир корааш, Парлыктын Көк-поомнун ыстыц cart-тынга corttur олурубуста, пир улук инек, пир молдурга орукту куду па-дыр сыдыр.

—Ооттар корааш орајтаан инектер-ле тур-по, перылерге таварыр полза, ат тур аа,—теп, цугаалазыр corttur олур-дубус.

Ол инектеринн сеөлы та цыу полган, бндык полза-таа, кыстын соогунда инек 12 шакка цедир хавыгвас, кон-суц-ла цегенциц ес тур-ам! Бндык ееге инек кајын туруксаар. «Мен тугајымда сагыс совар турар еки ееге паражн» теп инек ынаа теп, ро-даар poor.

Саа, еш Хырунун аалынга цедир кел-дидис.

—Пистин инектер келген-пе уруцлар—теп, Хыру ынаар айттыр олур. «Ам-ды инектер оон инек полган тур-жен» теп подааш, кезек цугаалар ка-артыска, аскаж консуц сөспынур олурду.

Ол аалдын улустары, ол хын ма-лын утупкаш, арагалар хынзеенинн сыдагаан-пиле бндык полган полду. Cut poor турда, оон-пиле ерестиц хы-резинын улук, Ергі-парлык сумунун-ун тарагы еш Телгер пастар алгаз, еткы-це, куска-це іаир хонган полду.

Козуунга цедир келген

Ол аалга хонур алгаз, 2 ајнын 6-нын хындыне козуунга цедир келди-вис.

2 ајнын 7 хындыне

Козуунун истинде еске сумалар-ын пайдаль-пиле таньыр, согуур хем-сецлер алр теп тур-пис. Харнн пай-далн ар кеерге, по сылы кај-таа сумуда улга цаган, малга консуц пергедер турар цыл пар тур. Оон-пиле кадь, Хөнделен, Аскаж парлык, Ке-рсеөк полгаз оон-таа еске сумаларда cut бндык консуц азылдык евес полза-таа, цызын паазын аагыц пар тур. Ол-це мал емциз еш Черныссы-нн корутувус.

«Паксыраан сумаларынн кырынга па-зала улук хар цагаш, еске сумаларн пазала пазыр турар перди» теп cut комиз ештер Тиртык, Хыре-оол ангалаан ce-дир келдидис.

Козуун сагыргазынн хуралы

«Ам кол хереклеер арга, сумалар-це сула октаар, талас цазаар, ол туга-ајында козуун сагыргазынн хура-лы сыр херек» теп айттыскын перди.

Козуун сагыргазынн хуралынга пелеткен, анаа цугаалазыр material-дар сыр, еш Cadamba подунун кон-суц шудурга азыдаар сапы-пиле, еш Падан-оол подунун сагысак ерес, пазала шудурга сапы-пиле пазала хуралга пелеткен, ынај peer цыгырген, кон-суц олут едын кок азыдаар турар.

Кым торазында сыдыр алган. «По ко-зуунун албан хаарлар полгаз араттар, мандык 2 ерес—нам, казактын, арат конун херен кыссыдир тееш, под-унун хамык кызын перген, peerде анаа-ла перген евес, ол кызын херек кырынга потандыр азыдаар ештер Падан-оол, Cadamba турда, cutтан азылы-пиле-таа пол

Kyryneniu 1 tugaar tipografy